

А. М. Поповський,

д-р філол. наук, проф.,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри українознавства та іноземних мов**СЛОВО ЛОБОДА В ОНОМАСТИЧНОМУ
ТА АПЕЛЯТИВНОМУ АСПЕКТАХ**

У статті висвітлюється смислове навантаження слова лобода в українському загальнонародному мовленні як звичайного бур'яну, шкідливого в посівах злакових культур та для здоров'я людей у період його цвітіння, а також як споживної рослинності для трав'яних і рятівного людського харчу в часи голодоморів на Україні. З'ясовується антропонімна організація на основі цього слова та художні засоби використання його в народній творчості, художній літературі, публіцистиці. Особлива увага привертається до появи негативного образу Володьки Лободи і тих реальних носіїв прізвищних назв, які ввійшли в історію України як визначні особистості військової справи, науки, мистецтва, спорту.

Ключові слова: лобода, страви з лободи, антропоніми, голодомор, словотвір, художній образ.

У багатому розмаїтті назв рослинного світу приховано цікаві історії, легенди, які витворило людство відтоді, коли почало вивчати корисні властивості різнотрав'я в усіх сферах свого матеріального і духовного життя. Серед цього зеленого самосію для українців має своєрідне значення слово *лобода*, яке в словнику витлумачується так: **Лобода**. Найпоширеніший бур'ян, що засмічує посівні та городні культури; листя з деяких видів цієї рослини вживають у їжу, як шпинат, салат тощо. *Хома журився, що лобода й кукіль у просі зародився ...; Лобода біла росте не тільки на полі, але й на городах, левадах по канавах тощо ...* [33, с. 536].

Дослідник української ботанічної номенклатури І.В.Сабадаш, фіксуючи діалектну назву *вонюча лобода*, стверджує, що «чимала кількість демінутивів має те саме значення, що й назви, від яких вони утворені, напр.: *лобідка* “лутига” (від лобода), і з'ясовує походження з праіндоєвропейської мовної спільності: *elbeda* → *olboda* – “лутига” → лобода [27, с. 155]. Проте цей бур'ян, як стверджують фахівці медицини, у певну пору свого розвитку завдає шкоди здоров'ю тим, хто страждає від алергії: *Не менш небезпечним є пилок представників родини лободових: лутиги, лободи, а на півдні України – кураю. Пилок цих рослин починає з'являтися в повітрі в кінці липня, досягає свого максимуму у другій половині серпня. Влітку частіше шкодять здоров'ю пилок різних видів злаків, соняшника, лободи, полину; восени, як і влітку, не дають спокою пилкові зерна амброзії, полину, лободи* [28, с. 6].

У народних піснях ця рослина оспівується як складовий суржиковий компонент злакових посівів:

*Над нашою слободою
Росло жито з лободою,
Там дівчина жито жала,
Козаченька виглядала* [34, с. 214]

і як корисна трава для благородних птахів:

*Пасла дівка лебеді
На зеленій лободі.
Ой доле, доле, моя доле
На зеленій лободі.
Вже лебеді да попаслися,
Вже невісточка да й наплакалася [34, с. 145],*
а чумакам – гарна паша для волів:

*– Отамане, батьку наш,
Порадь же ти тепер нас:
Ой що будем робити,
Чим воликів кормити?
– А ще, хлопці, не біда,
Єсть у полі лобода,
Косить хлопці лободу,
Забуйте цю біду [34, с. 223].*

У пісенних алегоріях жартівливого плану вона є складовим компонентом поживної страви:

*Ой у Конотоні на валу
Да варила орлиця лободу,
Да й послала припутня по воду:
– Иди, іди, припутне, не барись
На чужії орлиці не дивись!
Ой як пішов припутень, забаривсь,
На чужії орлиці задививсь.
Нема ні припутня, ні води,
Кипить лобідонька без води [34, с. 293].*

Проте вона використовується і як “будівельний матеріал” у вельми популярній пісні «Ой, дівчино, шумить гай»:

*Збудуй хату з лободи,
До чужої не веди.
Чужа хата такая
Як свекруха лихая [30, с. 67]*

та «Добрий вечір, дівчино...»:

*Добрий вечір, дівчино, куди йдеши,
Скажи мені правдоньку, де живеш?
– Моя хата, серденько, край води
З високого дерева, з лободи [34, с. 250]*

чи для відтворення емоційного стану закоханих на фоні колоритного пейзажу в жартівливих та танцювальних піснях:

*І йду, і бреду по коліна в лободу
А до тої дівчини, що хороша на виду.
Ой ходімо, Ганно,
Товарові даймо
Зеленої лободи
Да й поженеш до води [34, с. 247].*

Вирощуванням лікарських рослин і використанням їх для лікування займався перший фармацевт у Київській Русі *Прохор Лобода*. Під час голоду цей святий лікар робив чудеса. З лободи він випікав хліб (звідси і прізвище його) [3, с. 8]. Відтоді й

увійшли в мовлення наших пращурів похідні слова, що сформували такі назви страви, як: *лободяник* – хліб з лободою, *лободянка* – страва з лободи [33, с. 536]. Здебільшого ця рослина українцями сприймається як бур'ян чи поживна трава для птаства й тварин, а також як своєрідна і рятівна страва в пору комуністичних голодоморів 1932–1933, 1946–1947 років: «Голодний мор косив дорослих і дітей, – згадує Іван Дерев'яно. – Тоді я сам ледь не сконав, наївшись “рубанців”. Можуть спитати: що ж то за найдок? Звичайна тирса: кукурудзяні качани без зерна товчуть у ступі, змішують з лободою і печуть так звані коржики. Мені ж випало пережити їх аж двічі. Я й досі не можу наїстися хліба...

Ледь вижили. А тут і новий голод не забарився. Весна 1946 року була спекотна, без дощів, з пиловими бурями. Того року майже увесь хліб вивезли державі. Коли ж селяни-хлібороби почали голодувати, до колгоспу надійшла “сталінська допомога” – соняшникова макуха. Ходив і я за нею до комори. Видали мені на сімох їдців аж... четвєртинку круга. Поки дійшов додому, половину з'їв. Від сорому не знав, куди очі подіти.

Багатьох моїх односельців рятували ховрахи та наша річка Гайчур. У ній водилося багато молюсків. Люди приходили до річки і збирали їх. Вдома висипали проти сонця. Згодом молюски відкривали стулки, тоді їх варили і споживали. Вони нагадували вареники. Ховрахів смажили – це був делікатес! Не забували і про “традиційну” селянську їжу – лободяники [31, с. 470–471].

Етимологію вищенаведеного антропоніма стверджує і Павло Чучка: **Лобода** – Уж. 1597: *Лобода* – козацький полковник (Туп 229); 1664: гор. *Loboda Ferencz* – Мукачів (HodOkm 205); 1772: кр. *Seman Loboda* – с. Якуб'яни в ком. Спіш (Ud-4 97). 1787: п-ще *Loboda* – Криниця на Лемк. ◀ Від назви найпоширенішого виду буряну лобода [40, с. 343]. Згодом цей антропонім використовувався майстрами художнього слова як художній образ і як певна особистість в історії України:

*В хаті жив старий рибак,
Він називався Лободою.
Но давніх літ то був козак,
Знакомий з Польщею, з Москвою.
Ходив не раз і за Дунай,
І туркові взнаки удався:
І там крутий його нагай
Над бусурманами звивався... [26, I, с. 373].*

*К а с и л ь д а
Але ж там Наливайко Северин
І Лобода Грицько з січовиками,
А лицарів таких не просто, кажуть,
І в цілій Речі Посполитій навіть [38, I, с. 683].*

Як художній засіб ця лексична одиниця зрідка трапляється в контексті поетичних творів наших сучасників, надаючи їй певного смислового значення:

*Здрастуй, совісте, перевтілена,
ми сьогодні з тобою самі,
і душа переможно-цілено
запеклася в солоній сльозі.
Високосні роки перевіяли
Від полови, сміття й лободи [20, с. 5].
Гукає Сава до Микити,*

*Що спить на купі лободи:
– Подяку хочеш заробити?
Піди коня мого знайди!
Той потягнувся вайлувато:
– Я спочиваю як-не-як.
Ти ж, як не будеш турбувати,
Заробиш в мене сто подяк! [24, III, с. 165].
Галасують малюки:
Хочуть знати друзі,
Хто знайшовся в лободі,
Хто у кукурудзу [24, III, с. 265].*

У художніх творах історичної тематики досліджувана лексема конкретизує реальну особу певної епохи: «Наказний гетьман запорожців **Григорій Лобода** та старший реєстрових козаків Ян Оришовський вирішили захопити замок раптовим нападом. Під прикриттям гуляй-городів козаки пішли на штурм» [36, с. 242].

Ця мовна одиниця останнім часом з легкої руки Олесея Гончара використовується в заголовках критичної періодики і засобів масової інформації, як-от: «Геть **Володьку Лободу** з трибуни!» [2, с. 28]; «Дух **Володьки Лободи** чадить і нині...» [12, с. 1], «Нащадки **Володьки Лободи** не відступають» [13, с. 2] та ін. Таке негативне ставлення до художнього образу Володьки Лободи, викликане його егоїстичними, кар'єристськими помислами, яскраво висвітленими Олесем Гончаром у діалозі Орлянченка з Миколою Баглаєм у романі «Собор»:

«І, здивувавши Баглая, раптом випалив без зв'язку з попереднім, що переходить на інший завод. На той, де в цех заходять у білих халатах, де спецхарчування одержують... Годі, не бажає він більше газами отруюватись на металургійному.

– На крутий ідеш поворот, – зауважив Микола.

– Тобі це дивно чути? – нахилився до нього Орлянченко. – Ти певне, сподівався і в мені знайти іскринку героя? Гай-гай, її нема. Все менше таких, у кому вона є. Риба шукає, де глибше, а наш брат, де ліпше... Я ж із тих, кого тільки помани куди-небудь у режимний цех на соліднішу зарплату та на спецхарчування...

– Можна подумати, що ти голодний...

*– Ні, ситий. Але хочу ще ситнішим бути... І хіба один я такий? Людина – звучить гордо? Це наш **чинодер Лобода** звучить гордо? Ха-ха! Скажи йому – «Ти звучиш гордо» – він перший розрегочеться, вважатиме, що його розігрують...*

– А от на заводі він, кажуть, добре починав.

– Отож, починав! Але є така штука – наркотик владолюбства, героїн кар'єризму... Його тільки раз вхопи – і пропав... Жадобою влади – тільки цим його очі й блищать. Рідного батька за кар'єру проміняє, собор отой розвалить, аби тільки на щабель вище підняти. Ідеали? Чхати йому на твої ідеали! Влада йому, побільше влади! А спитай, для чого? Та щоб іще вище стрибнути! І скільки таких... Сьогодні він начальник цеху, завтра директор, а там уже цілється сісти на главк. Нащо тобі, чоловіче, той главк? Більше клопотів, швидше інфаркт – і вся пісня!.. Але ж як воюють! Отам битви – не на життя, а на смерть. Невидимі, кабінетні, а втім такі, де пощади нікому нема: або ти переможець, або ти розчавлена жертва... [7, VII, с. 68-69].

То ж і не дивно, що саме такий образ партійного керівника не міг не збурити керівні органи радянської влади, про що свідчить публікація Валентина Чемериса:

«...Вашим романом, шановний Олесю Терентійовичу, не задоволені дніпропетровські товариші...В очах [П. Ю. Шелеста – А. П.] наче огні іскорки майнули – іронізує, чи що? – Вони вважають, що це просто наклеп на партійне керівництво. Взагалі, там якийсь **Лобода**... Що таке лобода? Бур'ян! А Ви... таким бур'яном партійне керівництво обзиваєте?» [37, с. 2].

У статті «Олесь Гончар і компартійна номенклатура: до витоків конфлікту» В. Пашенко викриває причину такого обурення високопосадової влади, яка не забарилась організувати “всенародний осуд” твору Олеся Гончара «Собор»: «Головним артилеристом» став перший секретар Дніпропетровського обкому партії, член Політбюро ЦК Компартії України О. Ватченко. Він виявився сумлінним виконавцем волі політичного керівництва, яке його вміло використало за рахунок не лише сурової партійної дисципліни, а й тому, що основний негативний образ роману, **Володька Лобода**, досить влучно «списаний» з деяких штрихів біографії дніпропетровського «юшкоїда» [21, с. 90].

У щоденниковому записнику Олесь Гончар до найменших деталей розкриває конкретно з кого змальовано типовий образ високопосадового Володьки Лободи:

22.11.[19] 84

Помер гонитель «Собору» (Ватченко О.Ф. – В. Г.). Кажуть, ще в минулу п'ятницю помер, а досі не ховають, хоч сьогодні вже четвер, – ждуть В. В. [Щербицького], який зараз перебуває в Румунії, на з'їзді їхньої Компартії.

Отже, не стало...

Знати б, чи хоч коли-небудь мучили його докори сумління?

І водночас із ним не стало Андрія Євменовича Лисенка: товариша його парубоцьких літ. Обидва родом із Зачіплянки, чи то пак Ломівки. Андрій Євменович був, по-моєму, порядною людиною.

23.11. [19] 84

Подзвонили з Верх. Ради, запрошують на похорони. Сказав, що я й так його не забуду, до віку.

Не забуду, які чорні громи летіли з найвищої «гори» на той нещасний собор!

Розповідали дніпропетровці, який переполох було вчинено якоїсь там ночі, коли вже за північ пролунав у вертушках осатанілий від алкоголю й злоби голос намісника всевладного нео-Потьомкіна:

– Дзвоню з Москви! З квартири Леоніда Ілліча! (піді перевір). Як ви там із «Собором»? Все нюняється? Відкрити по ньому повний вогонь! Бити на знищення! – (У війну цей земляк мій, здається, був артилеристом). Навіть у «Зорю» прямо редакторові переляканому подзвонив: – Підключити робітничий клас! Організувати відгуки гніву! А журналістів, що виступили за «Собор», по- виганяти з партії негайно (що й було зроблено)...

Досі згадують дніпропетровці ті кошмарні дні сваволі і тиску, залякувань та цькувань... Скільки чесних людей безневинно потерпіло за «Собор»! І скільки було руйначів, засліплених пристрастю браконьєрською, осоловілих від ненависті, здичавілих від розлюченості, жадаючих помсти... І тільки душам найсвітлішим, найдалекогляднішим дано було зрозуміти, що «Собор» – невмирущий.

А найхимерніше, що ми з ним, як запевняє Шура (сестра), навіть якісь далекі родичі між собою. По якихось троюрідних чи чотириюрідних тітках каменських та ломівських. Мабуть тільки Шура ще й пам'ятає цей родовід...

Ось така іронія долі. Дерево народу єдине, а з нього такі різні виростають [18, с. 32].

Анатолій Погрібний у виступах на українському радіо, розвінчуючи кар'єризм партійних керманів, емоційно акцентував на тому, що *«Володька Лобода – істинний герой того часу!»* (Укр. радіо, 4.04.1998 р.) і виводив його на чисту воду в періодиці: *«Сумно, панове патріоти... Все апелюємо та апелюємо до Володьок Лобод, і більше дивимося вгору, аніж на самих себе та навколо себе... На чиновників же руського роду, перефразую І. Вишенського, не надійтеся – нема у них спасіння. Потрібні, отже, національні службовці усіх рівнів за національним духом, потрібні патріоти, потрібна українська влада, з якою у нас буде й спільна національно-мовна мета»* [22, с. 2].

Типовий образ нищівників української топоніміки та історичної пам'яті про звитяжців січеславського краю подає Олекса Вусик у памфлеті «Лишаї»:

«Коли дивишся на карту України, складається враження, що Верховна Рада колишнього УРСР уподовж 70 років нічого не робила, тільки перейменовувала, перейменовувала, перейменовувала... А за кожним отим Володарським, Дніпродзержинськом, Кіровським, Комсомольським (останніх аж 33 в Україні!) стояла здебільшого історична назва, споконвічне найменування, дане населеному пункту нашими предками. Ось Вам конкретний приклад. Було на Дніпропетровщині село Грушівка, де на власній пасіці доживав свої останні роки лицар запорозького козацтва Іван Сірко. Під час будівництва Каховської ГЕС Грушівку знесли з дніпровських плавнів на пагорб, бо внизу мала розлитись каховська калюжа (пам'ятаєте трагічну «Поему про море» О.Довженка?). Так ось, Грушівку знесли, і якийсь «Володька Лобода» запропонував назвати село на горбі... ну, ясна річ, Ленінським. Щоб і в пам'яті нащадків не лишилось отієї Сіркової Грушівки» [4, с. 8].

Висвітливши детально провладні прихоті комуністичних діячів, Володимир Сіренко у листі до Олесея Гончара висловив підтримку й перспективу розвитку боротьби українського народу за справедливість, свободу і незалежність:

«Я вірю, що вічно буде на Землі український народ, вічно стоятимуть собори, і не буде дурнів, держиморд, висуваних – отієї лободи, що пнеться уверх, прагнучи заглушити все добре, що посіяне людством, нашими предками. Вірю, що й небо буде над нами чисте, озонне, і навкруги буде озон. До цього ми йдемо, заради цього живемо на нашій священній козацькій землі, боремось зі злом, не думаючи про себе, не озираючись боязливо назад» [29, с. 34].

До сучасних кар'єристів-перевертнів належить і відома скандальна українська співачка Світлана Лобода та її продюсер Нателла Крапівіна, які нині живуть і працюють у Росії. Світлана Лобода ще в пору своєї діяльності на Україні не відзначалася прихильністю до її державотворчих процесів, зокрема й щодо збільшення пісенного наповнення державною мовою в засобах масової інформації, про що свідчить публікація народного артиста України Анатолія Матвійчука: *« 55 українських виконавців та музичних гуртів не підтримали та засудили ініціативу міністра культури України В'ячеслава Кириленка, що стосується проекту закону про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення».*

Згідно з законом, частка пісень державною мовою має становити не менше 75 % від загального обсягу пісень українських авторів чи виконавців.

Серед підписантів документів, які вважають закон «популістським кроком» є ...Світлана Лобода» [17, с. 6].

Не приховують вони своєї «любові до України» і тепер, але вже з ідеологічних висот Кремля: *«В России мы со Светой чувствуем себя «своими». Естественно, с нами дружат, нас принимают, но сначала много лет не хотели принимать. Только после выхода песни «К черту любовь» Лобода стала в России «своей», –* подытожила

Нателла Крапивина [23]. Більше того, до своїх «кчортолюбовных» псевдохудожніх пісень екзальтована співачка вирішила додати свій оголений типаж чи сценічні неетичні витівки на смакування прихильників її пісенноеротичного мистецтва, про що йдеться в інформації «Лобода показала глядачам Москви свої голі фото»: *«Вечер отличился рядом высокотехнологических эффектов, а также внезапным появлением обнаженной Лободы на большом экране.*

Так поп-певица, которой довольно скоро после родов удалось вернуть прежнюю физическую форму, в качестве материала для визуализации использовала снимки своей откровенной фотосессии, на которых прикрыла обнаженную грудь руками» [15] та повідомленні з її гастролей у Північній Америці «Держи мене міцніш мамо: Лобода задрала ноги на сцені (відео): *«Светлана Лобода, которая оправилась с гастролями по Северной Америке, оконфузилась на сцене в Бостоне во время выступления на концерте в рамках турне»* [9].

То ж не випадково, враховуючи властивості цієї рослини, діячі української культури її назву використовували для конспірації як псевдоніми: **Лебединцев** Петро Гаврилович *Псевд.: 13) Лобода, Ф.; Куцяк, П. Псевд.: 1). Лобода; Лемешко, В.П. Псевд.: Лобода* [8, с. 492-495]; **Могильницький Антін**, *псевд. Лобода* [1, с. 30], або ж навпаки, приховуючи своє прізвище псевдонімом іншої номінації чи зберігаючи його основу: **Лобода**. (Пашківська), **Стефанія** Матвіївна *Псевд.: Крапивина; Лободич, Василь Псевд.: «Нещасний» Василько; Лободовський*, Михайло Федорович *Псевд.: 2) Лобода*, М. [8, с. 497; 10, с. 577].

У сучасному українському анторопоніміконі найпоширенішою є словотвірна форма: *Лобода* [3, 20.06.1998, с. 11; 6, с. 23; 10, XVII, с. 571–575; 11, IV, с. 1373; 16, 24.04.2003, с. 1; 19, с. 110; 25, с. 84; 32, с. 214; 35, с. 6; ШП, с. 8], на основі якої утворилися похідні прізвища за допомогою суфіксів: *-ач: Лободач* [10, с. 576]; *-ін/ин-ськ(а) Лободзінська, Лобозинська* [10, с. 576-577]; *-енк(о), -ин: Лободенко, Лободин* [6, с. 23; 25, с. 70]; *-ич: Лободич* [10, с. 576; 11, IV, с. 1373]; *-ов-ськ(ий): Лободовський* [11, IV, с. 1374; 32, с. 214]; *-юк: Лободюк* [6, с. 23; 32, с. 214]; *-як, -ян: Лободяк, Лободян* [32, с. 214].

Серед носіїв цього прізвища в історії України маємо славних представників в і й с ь к о в о ї с п р а в и, як-от: **Лобода Григорій** (Р. н. невід. – травень 1596) – гетьман повстанського війська 1594-1596 рр.; **Лобода Андрій Автономович** (1916-1965) – військовик. Повний кавалер ордена Слави (1945 – двічі, 1946); **Лобода Василь Якович** (1924-1945) – військовик. Повний кавалер ордена Слави (1944 – двічі, 1945 – посмертно); **Лобода Тимофій Тимофійович** (1922–1994) – військовик. Герой Радянського Союзу; о б р а з о т в о р ч о р г о м и с т е ц т в а: **Лобода Віктор Миколайович** (1911-1992) – живописець; **Лобода Володимир Вікторович** (1943) – живописець, графік, скульптор, поет; **Лобода Іван Іванович** (1926) – живописець. Заслужений художник УРСР; **Лобода Людмила Анатоліївна** (1945) – живописець, графік; **Лобода Тарас Іванович** (1961) – живописець; **Лобода Аріадна Миколаївна** (1919) – архітектор; н а у к о в ц і в: **Лобода Андрій Митрофанович** (1871–1931) – український фольклорист, етнограф і літературознавець; **Лобода Микола Іванович** (1894–1941) – освітній діяч, суспільствознавець. У 1941 році заарештований і без суду розстріляний. У справі 1936 реабілітований 1989 р.; **Лобода Василь Васильович** (1936-2000) – мовознавець; **Лобода Володимир Васильович** (1950) – математик; **Лобода Михайло Васильович** (1940) – лікар-педіатр, курортолог; **Лобода Наталія Степанівна** (1954) – гідролог; **Лобода Олександр Андрійович** (1976) – фізико-хімік; **Лобода Петро Іванович** (1956) – матеріалознавець; **Лобода Світлана Миколаївна** (1973) – фахівець із галузі соціальних комунікацій; **Лобода Юлія Іванівна** (1927) – біохімік; **Лободюк Валентин**

Андрійович (1935) – доктор технічних наук; *Лобозинська Софія Миколаївна* (1978) – економіст; *Лободовський Михайло Федотович* (1841-1919) – письменник, перекладач, етнограф. Заслужені артисти України: *Лобода Борис Іванович* (1939) – артист розмовного жанру; *Лобода Ігор Іванович* (1945) – співак. *Лободзинська Ірина Олександрівна* (1989) – спортсменка міжнародного класу. *Лободич Роман* (1893) – церковний діяч УГК [10, с. 571–577].

Отже, маємо сталі тенденції в характеристиці назви цієї древньої рослини, що уособлює й донині позитивні та негативні властивості, які спостерігаємо в функціонуванні української антропонімії. То ж мусимо глибоко вникати в історію свого власного прізвища, його родового дерева та оцінки носіїв у минулому й сучасному житті, ретельно дбаючи про честь і шану, аби не бути виродком, перевертнем, зрадником у пам'яті багатостражденної історії українського народу.

Література

1. *Белей Л.О.* Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII–XX ст. – АДД. Ужгород, 1997. 40 с.
2. *Бористен.* Літературно-публіцистичний часопис. Дніпропетровськ, 1992, № 7.
3. Ваше здоров'я, 1997, 15 січня. № 3. С. 8.
4. *Вусик О.* Лишаї. Памфлет // Літературна Україна, 1997, 15 травня.
5. Геть Володьку Лободу! // *Бористен*, 1992. № 7.
6. *Глуховцева К.Д.* Словник прізвищ жителів Луганщини: у 2 т. / К. Д. Глуховцева, І. Я. Глуховцева, В. В. Лєснова; за ред. проф. К. Д. Глуховцевої. Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2011. Т. 1. 388 с.
7. *Гончар О.* Собор // Твори в семи томах. К.: Дніпро, 1988. Т. 7. 655 с.
8. *Дей О.І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). К.: Наукова думка, 1969. 559 с.
9. *Держи мене крепче мама: Лобода задрала ноги на сцене (відео).* [07.03.2019] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://styler.ua/rus/persona/maksimum-vyzhata-loboda-zadra...>
10. *Енциклопедія Сучасної України.* К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. Т. 17. 711 с.
11. *Енциклопедія українознавства: в 11 т., / гол. ред. В. Кубійович.* Львів, 1993–2003. Т. 4. 1600 с.
12. *Завгородній О.* Дух Володьки Лободи чадить і нині... // Літературна Україна. 1997, 23 січня.
13. *Заремба В.* Нащадки Володьки Лободи не відступають // Січеславський край, 1999, серпень. № 14.
14. *Кравченко Л.О.* Прізвища Лубенщини. К.: Факт, 2004. 198 с.
15. *Лобода показала глядачам в Москві свої голі світлини* [22.01.2019] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukr.prozoro.net.ua/bez-rubriki/loboda-rokazala-zritelyam...>
16. Газета «Літературна Україна». 24.04.2003.
17. *Матвійчук А.* Кров людська не водиця, або дещо про війни в інформпросторі // Українське слово, 2016, 6–12 квітня. № 14.
18. *Олесь Гончар і Придніпров'я.* До 90-річчя з дня народження та 40-річчя видання роману «Собор». Автор-упорядник С. М. Мартинова. Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2008. 58 с.
19. *Панцьо С.Є.* Лемківщина. Тернопіль, 1995. 124 с.

20. Поклад Н. Здрастуй, совісте... // Літературна Україна, 2006, 6 липня.
21. Пащенко В. О. Олесь Гончар і компартійна номенклатура: до джерел конфлікту // Український смисл. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2007. № 1/2.
22. Погрібний А. Про мистецтво дозування та одну очікувану раду // Літературна Україна, 1997, 13 березня.
23. Продюсер Лободи оприлюднила скандальну заяву про Україну» [09.01.2019] [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://hyser.com.ua/community/406875-prodjuser-lobody-sdelal...>
24. Ребро П. П. Вибрані твори в 5-ти томах. Том 3. Козацькі жарти. Запоріжжя : Хортиця, 2000. 396 с.
25. Реєстр Війська Запорозького 1649 року / Підготував до друку О. В. Тодійчук та ін. К. : Наукова думка, 1995. 592 с.
26. Руданський С. Твори в 3-х томах. Том І. Пісні, приказки, байки, небилиці, співи. К. : Наукова думка, 1972. 547 с.
27. Сабадаш І. В. Формування української ботанічної номенклатури. Ужгород, 1996. 347 с.
28. Савицький В. Полин, лобода – справжня біда // Ваше здоров'я, 1998, 25 липня.
29. Сіренко В. Велика зона злочинного режиму. Про переслідування та репресії українських інакодумців у 70-80 роках минулого століття. Дніпропетровськ : Пороги, 2005. 273 с.
30. Сміються, плачуть солов'ї...: Зб. укр. нар. пісень про кохання / упоряд. С. Г. Пушик. К. : Молодь, 1988. 128 с.
31. Спокута. Голодомори на Запоріжжі (1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 рр.). Статті, документи, спогади. Альманах, № 8–9. Запоріжжя : Дніпровський металург, 2008. 521 с.
32. Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини). Чернівці : Букрек, 2002. 424 с.
33. Словник української мови: В 11-ти т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т IV. 840 с.
34. Українські народні пісні в записах Осипа та Федора Бодяньських. К. : Наукова думка, 1978. 424 с.
35. Газета «Українське слово». 2016. № 14.
36. Терлецький В. Книга Сили. Воля : роман. Львів : Кальварія, 2018. 336 с.
37. Чемерис В. Інтимна зустріч... // Літературна Україна, 1987, 11 грудня.
38. Черкасенко С. Ф. Твори : В 2 т. К. : Дніпро, 1991. Т. 1 : Поезія. Драматичні твори / Упоряд., авт. передм. та приміт. О. Мишанич. 891 с.
39. Чернець Прохор Лободник. Українське радіо, 14.07.2013.
40. Чучка П. Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник. Львів : Світ, 2005. 704+XLVIII с.
41. Газета «Шлях перемоги». 2012. № 6.

Referenses

1. Belej, L. O. (1997), *Ukrainian literary and artistic anthroponymy of the late XVIII–XX century* [Ukrayins`ka literaturno-xudozhnya antroponimiya kincyа XVIII–XX st.], ADD. Uzhgorod, 40 p.
2. Borysten, (1992), *Literary publicistic journal* [Literary publicistic journal], Dnipropetrovsk, No. 7.
3. *Your health*, (1997), [Vashe zdorov'ya], No. 3, January 15, p. 8.

4. Vusyk, O. (1997), *Lichens. Pamphlet* [Ly`shayi. Pamflet], Literary Ukraine, May 15.
5. *Get out Volodka Loboda!*, (1992), [Get` Volod`ku Lobodu!], Borysten, No. 7.
6. Hluhovtseva, K. D., Hluhovtseva, I. Ya., Lesnova, V. V. (2011), *Dictionary of names of residents of Lugansk region: 2 v.* [Slovy`k pryzvy`shh zhy`teliv Luganshhy`ny` : u 2 t.], Lugansk, Edition -SE "LNU after Taras Shevchenko", Vol. 1, 388 p.
7. Honchar, O. (1998), *Cathedral* [Sobor], Works in seven volumes. K., Dnipro, Vol. 7.
8. Dey, O. I. (1969), *Dictionary of Ukrainian pseudonyms and cryptonyms (XVI–XX cent.)* [Slovy`k ukrayins`ky`x psevdonimiv ta kry`ptonimiv (XVI–XX st.)], K., Publishing House "Naukova Dumka", 559 p.
9. *Hold me tight mom: Loboda lifted her legs on stage* (video), (07.03.2019) [Derzhy`menya krepche mama: Loboda zadrala nogy` na scene], available at: <https://styler.ua/rus/persona/maksimum-vyzhata-loboda-zadra...>
10. *Encyclopedia of Modern Ukraine*, (2010), [Ency`klopediya Suchasnoyi Ukrayiny`], K., Institute of encyclopedic studies of NAS of Ukraine, 2010. Vol. 17, 711 p.
11. *Encyclopedia of Ukrainian studies: 11 v.*, (1993–2003), [Ency`klopediya ukrayinoznavstva : v 11 t.], chief ed. V. Kubiyovich, Lviv. Vol. 4., 1600 p.
12. Zavgorodniy, A. (1997), *The Volodya Loboda's spirit is fuming now...* [Dux Volod`ky` Lobody` chady`t` i ny`ni...], Literary Ukraine, January 23.
13. Zaremba, V. (1999), *Volodya Loboda's descendants do not retreat* [Nashhadky` Volod`ky` Lobody` ne vidstupayut`], Sicheslav region, No.14, August.
14. Kravchenko, L. O. (2004), *The Names of Lubenschyny* [Prizvy`shha Lubenshhy`ny`], "Fact", K., 198 .
15. *Loboda showed the audience in Moscow her naked pictures*", (22.01.2019), [Loboda pokazala glyadacham v Moskvi svoyi goli svitly`ny`], available at: <https://ukr.prozoro.net.ua/bez-rubriki/loboda-pokazala-zritelyam...>
16. *Newspaper "Literary Ukraine"*, (24.04.2003), [Gazeta «Literaturna Ukrayina»].
17. Matviychuk, A. (2016), *Human blood is not water, or something about wars in the information space* [Krov lyuds`ka ne vody`cya, abo deshho pro vijny` v informprostor], Ukrainian word, No.14, April 6–12.
18. *Oles Honchar and the Pridniprovie. On the 90th anniversary of the birth and 40th anniversary of the publication of the novel "Cathedral"*, (2008), [Oles` Gonchar i Pry`dniprov'ya. Do 90-richchya z dnya narodzhennya ta 40-richchya vy`dannya romanu «Sobor»], author-compiler S. M. Martynova, Dnipropetrovsk, ART press, 58 p.
19. Pantso, S. (1995), *Is. Lemkivshchyna* [Lemkivshhy`na], Ternopil, 124 p.
20. Poklad, N. (2006), *Hello, conscience...* [Zdrastuj, soviste...], Literary Ukraine, July 6.
21. Pashchenko, V. O. (2007), *Oles Honchar and Communist party nomenclature: to the sources of the conflict* [Oles` Gonchar i kompartijna nomenklatura: do dzherel konfliktu], Ukrainian sense, Dnipropetrovsk, publishing House of the DNU, No.1/2.
22. Pohribnyi, A. (1997), *About the art the dosage and the expected one Rada* [Pro my`steczstvo dozuvannya ta odnu ochikuvanu radu], Literary Ukraina, March 13.
23. *Loboda's producer published the scandalous statement about Ukraine*", (09.01.2009), [Prodyuser Lobody` opry`lyudny`la skandal`nu zayavu pro Ukrayinu], available at: <https://hyser.com.ua/community/406875-prodjuser-lobody-sdelal>
24. Rebro, P. P. (2000), *Selected works in 5 volumes. Volume 3. Cossack jokes* [Vy`brani tvory` v 5-ty` tomax. Tom 3. Kozacz`ki zharty`], Zaporizhyya, "Khortytsyya", 396 p.
25. *Registry of the Zaporozhian troops 1649*, (1995), [Reyestr Vijs`ka Zaporoz`kogo 1649 roku], Prepared for publication by O. V. Todiychuk, etc., Naukova Dumka, K., 592 p.

26. Rudansky, S. (1972), *Works in 3 volumes. Vol I. Songs, sayings, tales, fables, singing* [Tvory` v 3-x tomakh. Tom I. Pisni, pry`kazky`, bajky`, neby`ly`ci, spivy`], Naukova Dumka, K., 547 p.
27. Sabadash, I. V. (1996), *Formation of the Ukrainian Botanical nomenclature* [Formuvannya ukrayins`koyi botanichnoyi nomenklatury`], Uzhgorod, 347 p.
28. Savitskyi, V. (1998), *Wormwood, quinoa – a real trouble* [Poly`n, loboda – spravzhnya bida], *Your health*, July 25.
29. Sirenko, V. (2005), *A large area of the criminal regime. On the persecution and repression of Ukrainian dissidents in the 70-80 years of the last century* [Vely`ka zona zlochy`nnogo rezhy`mu. Pro peresliduvannya ta represiyi ukrayins`ky`x inakodumciv u 70-80 rokakh my`nulogo stolittya], "Thresholds", Dnipropetrovsk, 273 p.
30. *Nightingales laugh and cry...* [Smiyut`sya, plachut` solov'yi...], (1998), Ukr. folk love songs, Comp. S. H. Pushyk, Youth, K., 128 p.
31. *Spokuta. Famine in Zaporizhi (1921–1922, 1932–1933, 1946–1947)*, (2008), [Spokuta. Golodomory` na Zaporizhzhzi (1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 rr.)], Articles, documents, memories. Almanac, "Dnipro Metalurg", Zaporizhya, No. 8–9, 521 p.
32. *Dictionary of surnames: a practical word – changed-spelling (based on the Chernivtsi region)*, (2002), [Sloyny`k prizvy`shh: prakty`chny`j slovozminno-orfografichny`j (na materiali Chernivechchy`ny`)], "Bukrek", Chernivtsi, 424 p.
33. *Dictionary of the Ukrainian language: In the 11th t.*, (1970–1980), [Sloyny`k ukrayins`koyi movy`: V 11-ty` t.], Naukova dumka, Kyiv, Vol. IV, 840 p.
34. *Ukrainian folk songs in the records of Osyp and Fyodor Bodyanskyi*, (1078), [Ukrayins`ki narodni pisni v zapysakh Osypa ta Fedora Bodyans`kykh], Naukova dumka, K., 424 p.
35. *Newspaper "Ukrainian word"*, (2016), [Hazeta «Ukrayins`ke slovo»], No. 14.
36. Terletskyi, V. (2018), *The Book Of Power. Will. Novel* [Knyha Syly. Volya : roman], Lviv, Calvariay, 336 p.
37. Chemeris, V. (1987), *Intimate meeting...* [Intymna zustrich...], *Literary Ukraine*, December 11.
38. Cherkasenko, S. F. (1991), *Works: in 2 v.* [Tvory : V 2 t.], K., Dnipro, Vol. 1: Poetry. Dramatic works, Comp., ed. Introduction and comments O. Meshanych., 891 p.
39. *Monk Prochor Lobodnyk*, (2013), *Ukrainian radio* [Ukrayins`ke radio], 14.07.
40. Chuchka, P. (2005), *Surnames of Transcarpathian Ukrainians: the Historic-etymological dictionary* [Prizvyshcha zakarpat`s`kykh ukrayintsiv : Istoryko-etymolohichnyy slovnyk], Lviv, Light, 704+XLVIII p.
41. *Newspaper "the Path of Victory"*, (2012), [Hazeta «Shlyakh peremohy»], No. 6.

А. М. Поповский,

*Днепропетровский государственный университет внутренних дел,
кафедра украиноведения и иностранных языков*

СЛОВО ЛОБОДА В ОНОМАСТИЧЕСКОМ И АПЕЛЛЯТИВНОМ АСПЕКТАХ

В статье рассматривается смысловое значение слова *лобода* в украинской общенародной речи как сорняк, пагубно действующий на посевы злаковых культур и здоровье людей в период его цветения, а также как корм для травоядных и как пища для людей в период голодоморов на Украине. Исследуется антропонимная организация на основе этого слова и художественные способы использования его в фольклоре,

художественной литературе, публицистике. Особое внимание уделяется появлению негативного образа Володьки Лободы и тех реальных носителей фамильных названий, которые вошли в историю Украины как видные личности военного мастерства, науки, искусства, спорта.

Ключевые слова: лобода, пища с лободы, антропонимы, голодомор, словообразование, художественный образ.

A. M. Popovsky,

*Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Department of Ukrainian studies and foreign languages*

THE WORD LOBODA (ORACH) IN THE ONOMASTIC AND APPELLATE ASPECTS

Every word in any language in the process of long historical development of society undergoes certain changes in the word-building structure, acquiring peculiar semantic meanings in the context of multi-genre works. In this regard, the word loboda is of great scientific interest, as it has become particularly popular in folklore records, business language, fiction, as well as in the mass media of the XX-XXI centuries. Unfortunately, it has never been the subject of a special scientific research, which determined the purpose of its processing on the basis of bright illustrative material, fixed in the memorials of the past and present day. Such an approach to the study of linguistic units will help to identify the evolutionary factors that influenced their active functioning and the formation of the national language and literary norms of the Ukrainian language. Equally important in such studios is also the educational element of artistic word in the spiritual enrichment of the younger generation world perception

The article analyzes the semantic loading of the word loboda in Ukrainian popular speech as a common weed, harmful in cereal crops and for the health of people during its flowering, as well as as a consuming vegetation for herbivorous and life-saving human food during the Holodomor in Ukraine. The author determines the anthroponymic organization based on this word and artistic means of using it in folk art, fiction, and journalism. Particular attention is drawn to the appearance of a negative image of Volodka Loboda and those real bearers of last names, who entered the historical milestones of Ukraine as prominent personalities of military affairs, science, art, sports, and are an instructive example for subsequent generations.

Key words: loboda, loboda dishes, anthroponymies, holodomor, word formation, artistic image.